

Ochrana přírody a krajiny (6)

Právo životního prostředí, MUNI 2023

Právní rámec

- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny („ZOPK“)
- zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy + nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi
 - zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy

Orgány ochrany přírody - ZOPK

- Obecní úřady
- Pověřené OÚ
- OÚ obcí s rozšířenou působností
- Krajské úřady
- Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
- Správy národních parků
- Česká inspekce životního prostředí
- Ministerstvo životního prostředí
- Újezdní úřady,
Ministerstvo obrany
(a stráž přírody, je-li zřízena)

Pojem ochrany přírody a krajiny

- Ochrana přírody a krajiny je veřejným zájmem a každý je povinen při užívání přírody a krajiny strpět omezení vyplývající ze zákona (ZOPK)
- Účelem ZOPK je za účasti příslušných krajů, obcí, vlastníků a správců pozemků přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitostí forem života, přírodních hodnot a krás, k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji a vytvořit v souladu s právem EU soustavu Natura 2000. Přitom je nutno zohlednit hospodářské, sociální a kulturní potřeby obyvatel a regionální a místní poměry.

Nástroje ochrany

- Stát, FO i PO mají pečovat o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, o ekologické systémy a krajinné celky, o vzhled a přístupnost krajiny, a to pomocí:
- ochrany území,
- ochrany druhů (speciální je úprava ochrany dřevin),
- ochrany neživé přírody,
- zajišťování ekologického lesního hospodaření a ochrany půdy, vody, ekosystémů...
- Rozlišujeme ochranu obecnou a ochranu zvláštní

Obecná ochrana - nástroje

- *Územní systém ekologické stability* = vzájemně propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu; rozlišujeme místní, regionální a nadregionální.
- *Významné krajinné prvky* = ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny utvářející její typický vzhled/přispívající k udržení její stability (lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera, údolní nivy + OOP mohou zaregistrovat další, např. mokřady, stepní trávníky, naleziště nerostů a zkamenělin, historické zahrady a parky apod.)

Obecná ochrana - nástroje

- *Krajinný ráz* = přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umísťování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině. K činnostem, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz, je nezbytný souhlas OOP.
- *Přírodní park* = k ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami jej může zřídit nařízením kraj a stanovit při tom omezení využití území tak, aby nebylo poškozováno.
- *Přechodně chráněná plocha* = území s dočasným/nepředvídaným výskytem významných druhů, nerostů či paleontologických nálezů.

Obecná ochrana druhů a neživé přírody

- Chrání se volně žijící živočichové a planě rostoucí *rostliny*, a to před zničením, poškozováním, sběrem či odchycem, který vede nebo by mohl vést k ohrožení těchto druhů na bytí nebo k jejich degeneraci, k narušení rozmnožovacích schopností druhů, zániku populace druhů nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí
- Zdůrazněna je ochrana *ptáků* (historicko-politické důvody)
- Zvlášť je zákonem upravena ochrana *dřevin* rostoucích mimo les, podmínky jejich kácení, náhradních výsadeb atd.
- Chrání se také *jeskyně* (nejsou součástí pozemku; předkupní právo státu)
- Chrání se i *paleontologické nálezy*

Zvláštní ochrana - nástroje

- *Zvláště chráněná území*: národní parky (NP), chráněné krajinné oblasti (CHKO), národní přírodní rezervace (NPR) a národní přírodní památky (NPP), přírodní rezervace (PR) a přírodní památky (PP), soustava Natura 2000
- *Zvláštní ochrana rostlin a živočichů*
- *Zvláštní ochrana nerostů*

Národní park

= rozsáhlá území s typickým reliéfem a geologickou stavbou a převažujícím výskytem přirozených nebo člověkem málo pozměněných ekosystémů, jedinečná a významná v národním či mezinárodním měřítku z hlediska ekologického, vědeckého, vzdělávacího nebo osvětového - v ČR čtyři NP

- vyhlášují se zákonem (ZOPK), státní správa – správy NP
- základní ochranné podmínky, bližší ochranné podmínky, klidová území, 4 zóny ochrany přírody (přírodní, přírodě blízká, soustředěné péče o přírodu, kulturní krajina)
- lesy v NP nejsou lesy hospodářskými, právo myslivosti a rybářství je omezeno
- na území NP nelze zcizit pozemky, které jsou ve vlastnictví státu

Chráněná krajinná oblast

= rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení

- vyhlašuje se nařízením vlády, státní správa – AOPK ČR
- hospodaření dle 3 -4 zón ochrany
- zákazy jsou zde mírnější než v NP, rekreační využívání nesmí poškozovat přírodní hodnoty CHKO

Maloplošná zvláště chráněná území

- NPR: menší území mimořádných přírodních hodnot, kde jsou na přirozený reliéf s typickou geologickou stavbou vázány ekosystémy významné a jedinečné v národním či mezinárodním měřítku (vyhlašuje se vyhláškou MŽP, státní správa – AOPK ČR)
- NPP: přírodní útvar menší rozlohy, zejména geologický či geomorfologický útvar, naleziště nerostů nebo vzácných či ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů, s národním nebo mezinárodním ekologickým, vědeckým či estetickým významem, a to i takový, který vedle přírody formoval svou činností člověk (vyhlašuje se vyhláškou MŽP, státní správa – AOPK ČR)

Maloplošná zvláště chráněná území

- ▶ PR: menší území soustředěných přírodních hodnot se zastoupením ekosystémů typických a významných pro příslušnou geografickou oblast
- ▶ PP: přírodní útvar menší rozlohy, zejména geologický či geomorfologický útvar, naleziště vzácných nerostů nebo ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů, s regionálním ekologickým, vědeckým či estetickým významem, a to i takový, který vedle přírody formoval svou činností člověk,

PR a PP se zřizují nařízením kraje, státní správu zde vykonává místně příslušný krajský úřad

Režim zvláště chráněných území

- Lze k nim vyhlásit ochranné pásmo (není povinné)
- Péče se provádí podle odborných koncepčních dokumentů, které slouží i jako podklad k rozhodování OOP (plány péče, zásady péče o NP)
- Ze zákazů lze udělovat výjimky, a to rozhodnutím či opatřením obecné povahy v případě, kdy jiný veřejný zájem převažuje nad zájmem ochrany přírody, nebo v zájmu ochrany přírody anebo tehdy, pokud povolovaná činnost významně neovlivní zachování stavu předmětu ochrany zvláště chráněného území
- Režim ZCHÚ lze dočasně též zpřísnit (př. omezení vstupu kvůli hnízdění sokolů v CHKO opatřením obecné povahy)

Natura 2000

= soustava chráněných území, která vytvářejí na svém území podle jednotných principů všechny státy Evropské unie

- cíl - zabezpečit ochranu těch druhů živočichů, rostlin a typů přírodních stanovišť, které jsou z evropského pohledu nejcennější, nejvíce ohrožené, vzácné či omezené svým výskytem jen na určitou oblast
- ČR – evropsky významné lokality a ptačí oblasti
- vychází z evropských směrnic:
 - 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků
 - 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť

Evropsky významné lokality

-
- EVL lokalita v národním seznamu – nařízení vlády č. 318/2013 Sb., o stanovení národního seznamu EVL
 - EVL jsou chráněny před poškozováním a ničením, péče probíhá dle souhrnů doporučených opatření zpracovaných MŽP
 - V praxi dochází poměrně často k překryvům EVL s dříve vyhlášenými zvláště chráněnými územími

Ptačí oblasti

- ▶ PO jsou území nejvhodnější pro ochranu z hlediska výskytu, stavu a početnosti populací druhů ptáků dle nařízení vlády č. 51/2005 Sb., kterým se stanoví druhy a počet ptáků, pro které se vymezují ptačí oblasti → jednotlivá nařízení vlády stanovující konkrétní oblasti
-

Památné stromy

- Mimořádně významné stromy, jejich skupiny a stromořadí lze vyhlásit rozhodnutím OOP za památné stromy
- Památné stromy je zakázáno poškozovat, ničit a rušit v přirozeném vývoji; jejich ošetřování je prováděno se souhlasem orgánu, který ochranu vyhlásil. Lze vymezit též ochranné pásmo
- Zrušit ochranu památného stromu může OOP jen z důvodu, pro který lze udělit zákonnou výjimku z ochrany zvláště chráněných druhů

Zvláště chráněné druhy

- ▶ = druhy rostlin a živočichů, které jsou ohrožené nebo vzácné, vědecky či kulturně velmi významné
- ▶ Chráněn je každý jedinec ve všech částech i vývojových stádiích
- ▶ Dle stupně ohrožení se člení na kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené
- ▶ Pro některé platí povinnost prokázání původu (úmluva CITES) či povinnost opatřit si zákonnou výjimku ze základních podmínek jejich ochrany
- ▶ Druhy nerostů, které jsou vzácné nebo vědecky či kulturně hodnotné, lze vyhlásit za zvláště chráněné (seznam vyhláškou MŽP nebyl dosud vydán)

Přístup do krajiny

- ▶ Mimo zastavěné území lze veřejně přístupné účelové komunikace, stezky a pěšiny zřizovat nebo rušit se souhlasem OOP
- ▶ volný průchod přes pozemky ve vlastnictví či nájmu státu, obce nebo jiné právnické osoby za určitých podmínek nezasahujících do práv ostatních (mimo zastavěné či stavební pozemky, dvory, zahrady, sady, vinice, chmelnice a pozemky určené k faremním chovům zvířat)
- ▶ oplocené pozemky nevyložené z práva volného průchodu - umožnění průchodu vhodným technickým aj. opatřením
- ▶ Při pohybu na cizích pozemcích je každý povinen dbát své osobní bezpečnosti (a osob svěřených) a přizpůsobit se stavu přírodního prostředí a nebezpečím v přírodě obvyklým. Vlastníci neodpovídají za škodu způsobenou působením vis maior nebo vlastním zaviněním těchto osob!

Náhrada škod způsobených ZCHD

- zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy
 - bobr evropský, vydra říční, los evropský, medvěd hnědý, rys ostrovid, vlk
 - náhrada škody způsobená vybraným živočichem, který byl v době, kdy ke škodě došlo, živočichem zvláště chráněným podle zvláštního právního předpisu (vyhláška č. 395/1992 Sb.)
 - škoda na životě nebo zdraví fyzické osoby nebo majetku
 - hradí stát